

آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: یافته‌ها و نیافته‌ها

• دکتر زهیر حیاتی*
عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز

پذیرش دانشجو

ابرامی در مقاله «نقطه آغاز: گره کور آموزش دانش‌شناسی» بدون این که به مسائل پذیرش دانشجو و نوع دانشجویانی که جذب دوره‌های مختلف آموزش کتابداری در ایران می‌شوند وارد گردد می‌نویسد: «نخستین و مهم‌ترین پیچیدگی این است: تربیت دانش‌شناسی را از کجا باید آغاز کرد؟ به سخن دیگر، یک فرد پیش از آن که قدم در خطه آموختن کتابداری و دانش‌شناسی بگذارد چه معلوماتی باید اندوخته باشد و چه چیزها باید بداند و هر کدام را تا چه میزان»^۱.

اوزمانی به انتشار مقاله مذکور پرداخت که دانشگاه‌های ایران در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و مؤسسات آموزش عالی در مقطع کاردانی دانشجو می‌پذیرفتند. هم‌چنین آموزش کتابداری که به مدرک کاردانی می‌انجامید از طریق آموزش‌های آزاد رادیویی در شیراز انجام می‌شد. با توجه به نیازهای متنوع اجتماعی و وظیفه کتابخانه‌ها در پاسخگویی به آن‌ها، ابرامی مناسب‌ترین نقطه آغاز آموزش کتابداری را پذیرش دانشجو با مدرک کارشناسی می‌داند. دشواری‌ها و انتقادات از پذیرش دانشجو از طریق کنکور سراسری و از میان دیپلمه‌های دبیرستان، سیاست‌گذاران آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی بعد از انقلاب اسلامی را بر آن داشت که دوره کارشناسی را حذف و دو مقطع کاردانی و کارشناسی ارشد را برای آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی کافی بدانند. شرح تحولات و تغییرات بعدی که به وضعیت کنونی انجامیده است را در نوشته‌های چندی می‌توان خواند. در حالی که مجوز تأسیس دوره‌های کاردانی به سهولت و با نازل‌ترین شرایط به دانشگاه‌ها در اقصی نقاط کشور داده می‌شود، انتقادات و نارضایتی چه در میان دانشجویان و چه در میان مدرسان این دوره‌ها که از برکت همین دوره‌های نازل به جایگاه و مقامی رسیده‌اند، بسیار زیاد و در حال افزایش است. حکایتی قدیمی در حال بازخوانی است. کمتر کسی وجود دارد که به تحصیل

مقدمه:

در حالی که مقالات منتشر شده در مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی که به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند و از نشریات معتبر دنیا شناخته شده‌اند کمتر به بازخوانی مسائل آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی مانند گروه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی، برنامه‌های آموزشی، مدرسان، تجهیزات و شرایط پذیرش دانشجو که در گذشته مورد توجه و بحث بود می‌پردازند، ولی جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران هنوز به مرور این مسائل علاقه نشان می‌دهد. علاقه به بازخوانی مسائل علی‌رغم موفقیت‌های بدست آمده‌گر چه نخواستیم باشیم آن را به یک عادت فرهنگی نسبت داده باشیم بیان‌گر زنده و پابرجا بودن مسائل و تنگناها می‌باشد. قائل شدن تقدم و تأخر در بحث مسائل آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی مانند مثال مرغ و تخم مرغ است. مسائلی که در فوق برشمرده شده هر کدام علت و معلول دیگری است. لذا بحث از هر کجا آغاز شود به بیراهه نخواهد رفت. به منظور این که به نوشته حاضر بعد تاریخی داده باشیم از «نقطه آغاز» دکتر هوشنگ ابرامی شروع می‌کنیم.

دکتر حری:

یکی از گرفتاری‌های این رشته در طول عمرش، سرگردانی درگزینش دانشجویان بوده است

کتابداری ما بیشتر به خود اندیشیده‌اند تا به حرفه و هر اقدامی را در جهت مصلحت‌بینی شخصی نموده‌اند نه منافع رشته^۲. او می‌افزاید برنامه‌های دوره‌های کاردانی پزشکی و کشاورزی براساس آن چه در گروه‌های برنامه‌ریزی مربوطه انجام شده بود، توسط گروه‌های آموزشی با موفقیت انجام شد. برنامه‌های مذکور نه تنها مشکلی بوجود نیاوردند، بلکه موفق شدند که بسیاری از کمبودهای نیروی انسانی در این سطح را مرتفع نمایند. به هر حال تقدیر ما این است که نه از آموخته‌های خود درس بگیریم و نه از تجربیات دیگران.

روی دیگر سکه پذیرش دانشجویان از طریق انجام آزمون‌های ورودی در مقاطع مختلف تحصیلی است. گرچه به نظر می‌رسد که پذیرش دانشجویان به این شیوه کمتر در بقیه رشته‌ها مورد مناقشه است، ولی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی چنین نیست. در کشورهایمانند ایران که از نظام متمرکز پذیرش دانشجویان پیروی می‌شود، این امکان وجود دارد که ضوابط تعیین شده با گروه‌های بزرگ‌تر مثلاً علوم انسانی که رشته کتابداری در آن قرار دارد، تطابق داشته باشد. اما مشکل اصلی پیدانمودن ارتباط میان این ضوابط با شایستگی‌های مورد نیاز در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌باشد.

و تدریس در دوره کاردانی کتابداری رضایت داشته باشد. در بسیاری از موارد هدف فراهم آوردن امکانات ادامه تحصیل دانشجویان مستعد دوره‌های کاردانی در مقاطع بالاتر در دانشگاه‌های دیگر نیست، بلکه هدف تبدیل مقاطع موجود به سطوح بالاتر بدون بهبود شرایط است. چنین است که دور باطل آغاز می‌شود و همه ما هم در آن سهیم هستیم. چون گذشته و سرنوشت تاریخی مشترک، همه ما را انسان‌هایی رؤوف و باگذشت بسیار ساخته است. انسان‌هایی که به آنی حاضریم از همه ضوابط و مقرراتی که خود بنا نهاده‌ایم یا دیگران را در برقراری آن‌ها در فشار گذاشته‌ایم درگذریم.

دوره‌های کاردانی کتابداری با هدفی خوب و متناسب پایه‌گذاری گردید و در گسترش جغرافیایی رشته کتابداری سهم عمده‌ای دارد. تأسیس دوره کاردانی کتابداری متأثر از فضای ایجاد شده در کشور در دوران بعد از انقلاب است. توسعه فراگیر و همه‌جانبه کشور با رعایت عدالت اجتماعی تأسیس دوره‌های کاردانی را در دانشگاه‌ها در مرتبه اول و آموزشکده‌ها در مرتبه دوم مطرح نمود.

علاوه بر این تربیت کاردان یا به عبارتی دیگر تکنسین یا فن‌دان می‌توانست نیازهای کتابخانه‌ها را به این‌گونه افراد جهت انجام وظایفی مانند قفسه‌گذاری، پاره‌ای از امور گردش منابع، آماده‌سازی، جست‌وجوهای ساده و نگه‌داری بایگانی‌های بخش فهرست‌نویسی و غیره تأمین نماید، اما متأسفانه چنین نشد. مدیران کتابخانه‌ها با برنامه‌های آموزشی همگام نبودند و همکاری نیز نکردند. آن‌ها یا کاردان‌ها را استخدام نکردند یا اگر استخدام کردند، نتوانستند درست از آن‌ها استفاده نمایند.

نه برنامه‌ریزان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و نه سیاست‌گذاران آموزش عالی در مورد مراحل بعدی به تفکر نپرداختند و به جای چاره‌اندیشی، رها کردن مسأله را مصلحت دیدند. بنا بر گفته مهرانگیز حریری «مربیان و مسؤولان آموزش

گرچه تأسیس مقاطع مختلف تحصیلی از کاردانی تا دکتری یک موفقیت برای رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به حساب می‌آید، ولی کیفیت ورودی‌های هر مقطع تحصیلی و نحوه سنجش آن جای سؤال دارد. دکتر حری بیان می‌دارد: «یکی از گرفتاری‌های این رشته در طول عمرش، سرگردانی در گزینش دانشجو بوده است. هنوز تعریفی روشن از حداقل شرایط معلومات پیشین برای ورود به مقاطع مختلف تحصیلی این رشته ارائه نشده است. زمینه‌هایی که به عنوان حداقل شرایط عنوان می‌شود به هیچ وجه با دروسی که دانشجو باید پس از قبولی و تحصیل در رشته بگذراند، تناسب ندارد. بیشتر افرادی که وارد مقاطع مختلف این رشته می‌شوند قدم در تاریکی می‌گذارند. در واقع «پشک» می‌اندازند. بازتاب این بیگانگی را در کلیه مقاطع کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد می‌توان یافت.»^۲

در مورد پذیرش دانشجو به شیوه‌های متمرکز و غیرمتمرکز دیدگاه‌های مختلفی در میان استادان و فرهیختگان رشته کتابداری وجود دارد. گروهی مانند خانم نوش‌آفرین انصاری مدافع آزمون‌های غیرمتمرکز هستند و بیان می‌دارند: «گزینش دانشجو باید بر اساس آزمون اختصاصی یا نظر گروه‌های آموزشی انجام شود. در مورد دوره کارشناسی ارشد هر گروه آموزشی باید در انتخاب دانشجو استقلال کامل داشته باشد.»^۳ پذیرش دانشجو از طریق آزمون سراسری برای دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی با توجه به این که همه رشته‌های دانشگاهی از این طریق اقدام می‌نمایند، کمتر مورد سؤال واقع شده است.

مشکل عمده در این ارتباط داوطلبانی هستند که رشته کتابداری را به عنوان رشته تحصیلی خود انتخاب می‌کنند. این افراد معمولاً شناخت درستی از حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی ندارند، چون نه از طریق آموزش‌های دبیرستانی با مباحث آن آشنا شده‌اند و نه احتمالاً کتابخانه‌های فعالی در مدرسه محل تحصیل آن‌ها وجود داشته است. در صورتی هم که کتابخانه‌ای وجود داشته است، تصور نمی‌رود که کارکنان آن الگوی مناسبی از کتابدار را به دانش‌آموزان داده باشند. بیگدلی و آدام بیان می‌دارند: «بیشترین شناخت نسبت به رشته تحصیلی در میان دانشجویان کتابداری به ترتیب از طریق دفترچه راهنمای کنکور بدست آمده؛ نقش مطالعات، رسانه‌های گروهی، والدین و دبیران در حصول شناخت ضعیف بوده است.»^۴ جنونی و گریو^۵ در تحقیقی که در مورد نگرش فارغ‌التحصیلان دبیرستان‌های غرب استرالیا در مورد انتخاب مشاغل کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام دادند، دریافتند که پاسخ‌دهندگان کتابداری را در رتبه دهم انتخاب‌هایی که می‌توانستند انجام دهند قرار داده و

رتبه مذکور حتی پایین‌تر از مشاغل مربوط به برق بوده است. کتابداری به عنوان یک حرفه برای فارغ‌التحصیلان دبیرستانی از جنبه پاداش‌های مادی و اجتماعی - روانی جالب نبوده است. دلیلی که برای این نگرش منفی بیان می‌شود، مشاهده کار روزانه‌ای است که کتابداران در کتابخانه‌های مدرسه‌ای انجام می‌دهند که نمی‌تواند برای دانش‌آموزانی که نظاره‌گر هر روز آن هستند جالب و جذاب باشد. رفتارهای کتابداران و کارکنان در کتابخانه‌های دانشگاهی شامل ترک محل کار، پنهان شدن از دید مراجع‌کنندگان، تلفن‌های شخصی و طولانی و عدم اطلاع از وجود منابعی که کتابخانه دارد و می‌تواند پاسخ‌گوی مراجعان باشد گله‌هایی است که هر روز یک مدیر کتابخانه دانشگاهی می‌شنود. حیاتی می‌نگارد: «شهرت دانشکده‌های کتابداری عامل مهمی است که بر موفقیت‌های آموزشی، کیفیت دانشجویان و جلب و جذب بودجه‌های پژوهشی تأثیر عمده‌ای دارد. دانشکده‌های کتابداری فراموش کرده‌اند که دانشجویان یا کتابداران آینده بیشتر معلول هستند تا علت. لذا چنانچه بخواهیم به دشواری‌های این دانشکده‌ها در محیط آموزش عالی پی ببریم آن‌ها را باید در خود دانشکده‌های کتابداری جست و جو کنیم.»^۶

گروه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی

تا چندسال پیش شمارش گروه‌های آموزش کتابداری که امروزه همه آن‌ها از بزرگ و کوچک کلمه اطلاع‌رسانی را به آخر نام خود افزوده‌اند، آسان بود و لااقل استادان این رشته می‌دانستند که چند گروه آموزشی در این رشته فعالیت می‌کنند، ولی امروزه چنین شمارشی به خاطر رشد قارچ‌گونه گروه‌ها دشوار است. در حالی که سیل انتقادات به سوی کتابداری و کتابداران روان است، برخورداری از چنین رشدی جای تأمل دارد. امروزه کمتر دانشگاهی است، چه دولتی و چه خصوصی که گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی تأسیس نکرده باشد. حتی این تمایل تا بدان حد است که دانشگاه آزاد اسلامی که مقر اصلی آن در تهران است و امکانات علمی آن نیز در این شهر متمرکز است، ترغیب نموده، واحد تحقیقات جنوب کشور را بر مبنای آن چه که در تهران ساخته است در شهر اهواز بنا نهد. یکی از رشته‌های تحصیلی این مرکز کتابداری و اطلاع‌رسانی است که دو روز در هفته - چهارشنبه و پنج‌شنبه - فعال است و تا چندی پیش فقط دارای دوره کارشناسی ارشد بود. براساس قراردادی که میان این مرکز و دانشگاه شهید چمران اهواز چندی پیش منعقد گردیده است، قرار است که مرکز مذکور با کمک گروه کتابداری دانشگاه شهید چمران دوره دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی را در اهواز

راه‌اندازی کند. جالب آن است که دانشگاه شهید چمران براساس آگهی‌های چاپ شده در روزنامه‌ها و سایت‌های مربوط به این دانشگاه قرار است که خود با پذیرش دانشجوی دوره دکتری را تأسیس نماید.

چنانچه بتوان از راه دور و با کمک یکی از دانشگاه‌های محلی که دارای اضافه ظرفیت است مبادرت به گشایش دوره‌های تحصیلات تکمیلی نمود، احتمال تأسیس چنین دوره و گروه‌هایی در دیگر دانشگاه‌های دولتی در مقطع کاردانی و با کمک چند کارشناس ارشد کتابداری که تعدادی از آن‌ها در کتابخانه‌های دانشگاه مربوطه شاغل هستند و تعدادی نیز تازه فارغ‌التحصیل شده‌اند، زیاد است. دوره‌های مذکور با ارائه دلیل وجود تقاضای محلی که بر مبنای هیچ بررسی علمی و حتی صوری صورت نگرفته است گشوده می‌شوند. آیا گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران وجود دارد که بتواند برای دلیل وجودی خود یک سند نیازسنجی

ارائه نماید. البته شاید در پاسخ گفته شود که بقیه رشته‌ها نیز چنین سندی در دست ندارند. در پاسخ نیز می‌توان گفت که وجود خیل عظیم بیکاران در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاهی که رقم آن در حدود ۴ میلیون در اظهارات شفاهی مقامات دولتی بیان شده است، نتیجه عدم انجام نیازسنجی‌ها و یا به عبارت دیگر وجود تقاضا در بازار کار است. در ضمن پاره‌ای از رشته‌های حرفه‌ای مانند پزشکی، مهندسی و حقوق علی‌رغم این که ممکن است در حال حاضر فرصت‌های شغلی زیادی برای فارغ‌التحصیلان آن‌ها وجود نداشته باشد، ولی داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها به خاطر احترام اجتماعی که این رشته‌ها از آن برخوردارند، آن‌ها را در صدر انتخاب‌های خود قرار می‌دهند.

تأسیس گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشکده‌هایی مانند ادبیات و علوم انسانی و یا علوم تربیتی که خود از کوچک بودن رنج

می‌برند موجبات بزرگ شدن آن‌ها را بوجود می‌آورد. علاوه بر این، تأسیس گروه کتابداری در سطح کاردانی به جز تخصیص چند اطاق از نوع درجه دو و سه و پرداخت حقوق ماهانه چند مریبی برای دانشکده‌های مذکور، هزینه دیگری ندارد. تصور رؤسای دانشکده‌ها بر این است که آزمایشگاه رشته کتابداری، کتابخانه‌ها می‌باشند. کتابخانه‌هایی که خود با مشکلات ریز و درشت روبرو هستند و یکی از مشکلات آن‌ها نوع ارتباط با گروه‌های کتابداری است که زیاد هم حسنه نیست.

کوچک و نازل بودن در محیط دانشگاه‌ها بدون مشکل نیست. اعتبارات و فرصت‌ها بر مبنای اندازه که همان تعداد اعضای هیأت علمی، دانشجو، مقاطع و گرایش‌های تحصیلی باشد تقسیم می‌گردد.

علاوه بر این پست‌های دانشگاهی مانند ریاست، معاونت و مدیریت به افرادی تفویض می‌شود که دارای رتبه علمی بالایی باشند و تعداد این افراد در میان کتابداران در دانشگاه‌ها خیلی کم است. برای جبران مشکلات مذکور مدیران این قبیل گروه‌ها که خود عموماً مریبی هستند به فکر گشایش مقاطع بالاتر مانند کارشناسی برمی‌آیند. برای حل این مشکل دوره وجود دارد: یکی استفاده و ارائه مدارک دوره دکتری افراد، دیگر به عنوان عضو هیأت علمی گروه و دیگری تحت فشار قرار دادن شورای گسترش دانشگاه‌ها و تضمین گذاشتن نزد شورای مذکور برای تأمین شرایط بعد از دریافت مجوز دوره.

تأمین عضو هیأت علمی واجد شرایط برای گروه‌های کتابداری آسان نیست، زیرا اعزام دانشجو حتی در مقاطع دکتری برای رشته‌هایی که دارای دوره‌های دکتری در داخل هستند تقریباً ممنوع شده است. گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی داخلی که تاکنون دوره‌های دکتری افتتاح کرده‌اند، مانند دانشگاه شیراز، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی ایران دارای پذیرش دانشجوی بسیار محدود و نامرتب هستند. قبولی در آزمون ورودی گروه‌های مذکور با توجه به تعداد زیاد داوطلبان و نوع آزمونی که برگزار می‌کنند دشوار است. مدارک فارغ‌التحصیلان دوره‌های دکتری دانشگاه آزاد اسلامی نیز از سوی دانشگاه‌های دولتی مورد شناسایی و پذیرش قرار نمی‌گیرد.

جایگاه گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها درخور تأمل است. گروه‌های مذکور بر حسب تقدیر بیشتر در دانشکده‌های علوم تربیتی و ادبیات و علوم انسانی استقرار یافته‌اند. گروهی به خاطر ماهیت آموزشی که برای رشته کتابداری قائل هستند جایگاه مناسب آن‌را در دانشکده علوم تربیتی می‌دانند،

ماریون پاریس: فقدان تارهای ارتباطی بسیار پیچیده میان دانشکده‌های کتابداری با سایر دانشکده‌ها و بخش‌های دانشگاه می‌تواند علت بسته شدن دانشکده‌های کتابداری باشد

اما گروه بزرگ‌تری از مدرسان کتابداری جایگاه‌های سنتی رشته خود را قبول ندارند، ولی از تعیین جایگاه مناسب در یکی از دانشکده‌های موجود نیز عاجزند. در میان گروه دوم عده‌ای بر تأسیس دانشکده‌های مستقل کتابداری و اطلاع‌رسانی تمایل دارند، ولی راه عملی آن را که احتمال پذیرش آن هم وجود داشته باشد ارائه نمی‌دهند.

عده دیگری از استادان به خاطر گرایش جدید رشته کتابداری به سوی اطلاع‌رسانی و فناوری‌های جدید اطلاعاتی دانشکده‌های مهندسی را بعنوان منزل آینده گروه‌های کتابداری پیشنهاد می‌کنند، بدون این که به خطری که در پس چنین پیشنهادی وجود دارد اندیشیده باشند. دانشکده‌های مهندسی تاکنون تمایلی به چنین پیشنهادهایی نشان نداده‌اند. در صورتی که از روی اجبار و فشار از خارج تن به چنین پیشنهادی بدهند و گروه‌های کتابداری را بپذیرند، این گروه‌ها در تعارض با گروه‌هایی مانند اطلاع‌رسانی و تکنولوژی‌های اطلاعاتی و یا حتی گروه‌های رایانه که جایگاه سنتی آن‌ها در دانشکده‌های مهندسی است قرار می‌گیرند. فرجام خیلی خوبی برای گروه‌های کتابداری در دانشکده‌های مهندسی نمی‌توان پیش بینی کرد.

در محیط‌های علمی مانند دانشگاه‌آن‌چه که با اهمیت شمرده شده است، داشتن ارتباط و تعامل با سایر رشته‌های دانشگاهی است. ماریون پاریس بیان می‌دارد که تنها دلیل بسته شدن دانشکده‌های کتابداری به خاطر کاهش تعداد ثبت‌نام‌ها نبوده است. او می‌گوید که فقدان تارهای ارتباطی بسیار پیچیده میان دانشکده‌های کتابداری با سایر دانشکده‌ها و بخش‌های دانشگاه می‌تواند علت بسته شدن دانشکده‌های کتابداری باشد. وی می‌افزاید: فقدان تعامل در محیط دانشگاه یا احساس انزوا و تلاش بر سر حدود و ثغور فعالیت‌های آموزشی می‌تواند دلایل بسته شدن باشد.^۸ ارتباط و تعامل از طرف گروه‌های کتابداری به مفهوم ارائه

یافت. فرایند طی شده برای برنامه‌ریزی آموزشی مقاطع مختلف همسان دیگر گروه‌های آموزشی بوده است و حتی می‌توان ادعا نمود که در مواردی مانند تدوین برنامه کارشناسی با توجه به جامعیت آن کار مشکل‌تر بوده است. حریری بیان می‌دارد: «برنامه‌های مقاطع تحصیلی موجود با توجه به انواع کتابخانه‌ها و دامنه فعالیت‌های مورد انتظار فراهم آمده است و چنانچه بدرستی اجرا شود نسبت به برنامه‌های گذشته جامع‌تر و کامل‌تر است. البته نواقصی دارد که پس از اجرا مشهود گشته‌اند مسلماً بازنگری و اصلاح را، هم به صورت طولی هم عرضی می‌طلبید»^۱.

طراحی برنامه‌های آموزشی همان‌گونه که حریری بیان نموده است، با توجه به نیازهای محیط کار صورت گرفته است. برداشت برنامه‌ریزان که قریب به اتفاق آن‌ها را اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها تشکیل می‌دهند و تصورات آن‌ها را کارکنان کتابخانه‌ها شکل می‌دهد، در کار برنامه‌ریزی نمی‌توان به این تصورات و برداشتهای سطحی اکتفا نمود. برنامه‌ریزی آموزشی مانند هر نوع برنامه‌ریزی دیگر باید براساس بررسی‌های علمی مانند بررسی‌های تشخیص صلاحیت‌ها، توجه به بخش‌های دیگر و آینده‌نگری صورت گیرد. علاوه بر این لازم است که برنامه‌ریزان فنون برنامه‌ریزی درسی را نیز بدانند.

باتوجه به افول برنامه‌ریزی آموزشی متمرکز در ایران که مورد انتقاد فراوان بخصوص از سوی اساتید کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفته است، اختیار اصلاح و تدوین برنامه‌های آموزشی بخصوص در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری به دانشگاه‌ها محول شده است. اخیراً نیز وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در قالب طرح‌های پژوهشی ملی، برنامه‌ریزی مقاطع مختلف رشته‌های تحصیلی را به بعضی از دانشگاه‌ها به صورت یک جانبه محول نموده است. به عنوان مثال تدوین برنامه جدید کارشناسی کتابداری را به دانشگاه شهید چمران اهواز و تدوین برنامه کارشناسی ارشد را به دانشگاه فردوسی مشهد محول کرده است. هدف از تهیه این‌گونه برنامه‌ها نه تنها فراهم کردن برنامه‌ای جدید برای اجرا در دانشگاه مربوطه است، بلکه می‌توان آن را برای اجرا به سایر دانشگاه‌ها پیشنهاد نمود. فرایند تهیه این‌گونه برنامه‌ها علی‌رغم این که توسط افراد جدید و بعضاً انتقادکننده از برنامه‌های قدیم صورت می‌گیرد، ولی ماهیت آن به جز افزودن چند درس جدید در فناوری‌های اطلاعاتی و تغییر شرح درس‌هایی مانند فهرست‌نویسی که امروزه مورد غضب نوآندیشان قرار گرفته است، تفاوت ماهوی زیادی ندارد. این برنامه‌ها به جای این که مانند سابق در تهران تهیه شده باشد در شهرستان‌ها تهیه می‌شود و بدین ترتیب سعی شده است، عدالت

برنامه‌ریزی آموزشی باید براساس

بررسی علمی مانند بررسی

تشخیص صلاحیت‌ها، توجه به

بخش‌های دیگر و آینده‌نگری

صورت گیرد

دروس توسط گروه‌های آموزشی دیگر تعریف شده است. البته با تغییرات مختصری که اخیراً در محتوای بعضی از دروس یا ارائه دروس جدید پیش آمده است، گروه‌های کتابداری با بخش‌های رایانه ارتباط بیشتری پیدا کرده و می‌تواند پیدا کند. هم چنین دانشکده دیگری که گروه‌های کتابداری می‌توانند با آن ارتباط برقرار کنند، دانشکده ارتباطات است.^۲

ارتباط و تعامل مفهومی دو طرفه یا دوجانبه دارد و تدریس تنها در گروه‌های آموزشی دیگر نمی‌تواند بدین مفهوم تلقی شود. اجرای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی مشترک می‌تواند تعامل میان گروه‌ها را افزایش دهد و کمتر دیده شده است که چنین فعالیت‌هایی میان گروه‌های کتابداری با سایر گروه‌ها انجام شود. گروه‌های آموزشی دیگر کمتر از اعضای هیأت علمی گروه‌های کتابداری برای تدریس دعوت می‌کنند. در صورتی که بخش قابل ملاحظه‌ای از دروس موجود در برنامه‌های آموزشی کتابداری توسط گروه‌های دیگر ارائه می‌شود. مفهوم این ارتباط یک طرفه این است که یا در برنامه‌های آموزشی گروه‌های مرتبط درسی وجود ندارد که گروه‌های کتابداری ارائه نمایند که چنین نیست و یا اعضای هیأت علمی واجد شرایط در گروه‌های کتابداری برای ارائه چنین درس‌هایی نمی‌توان پیدا کرد.

برنامه‌های آموزشی

در حال حاضر آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران چهار برنامه در مقاطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری به صورت فعال دارد. البته لازم است که به برنامه‌های مذکور برنامه کارشناسی ناپیوسته را نیز افزود. برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی محصول تلاش و فعالیت‌های کمیته کتابداری در گروه علوم انسانی شورای عالی برنامه‌ریزی است که شرح آن‌ها را در تألیفات نویسنده همین مقاله یا کم و بیش در نوشته‌های دیگر نویسندگان می‌توان

گروه‌های کتابداری به خاطر این که جبران مافات نمایند و از قافله فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی بیش از این عقب نمانند، بدون اینکه امکانات لازم شامل مدرس و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری را فراهم آورده باشند، اقدام به پذیرش دانشجو در گرایش اطلاع‌رسانی نمودند

وجود فارغ التحصیلان دوره‌های کاردانی یا تکنسین‌های کتابداری در کتابخانه‌ها برای تصدی مشاغل نیمه تخصصی واقف هستند. برنامه این دوره با توجه به فناوری‌های جدید اطلاعاتی و اتوماسیون کتابخانه‌ها و نوع دانش و مهارتی که فارغ التحصیلان این دوره‌ها باید دارا باشند، نیاز به تجدیدنظر اساسی دارد.

برنامه دوره کارشناسی که در سال ۱۳۶۸ و تحت فشار گروه‌های شش‌گانه آن زمان در «شورای عالی برنامه‌ریزی» در شش گرایش تدوین گردید، تنها برنامه کارشناسی کتابداری است که در دانشگاه‌های مختلف دولتی و غیردولتی و تخصصی و غیرتخصصی که چنین مقطع تحصیلی را دارند، ارائه می‌شود. این برنامه علی‌رغم این که مورد انتقاد زیاد قرار گرفته است و ارزش گرایش آن اکثراً دو گرایش علوم انسانی و اجتماعی و پزشکی آن اجرامی‌شود، تاکنون همه گروه‌های آموزش کتابداری به آن وفادار بوده‌اند. گروه‌های مذکور به جز تغییرات جزئی در دروس ماشین‌نویسی و جرح و تعدیل‌هایی که به صورت موردی مدرسان براساس دیدگاه‌های خود در شرح درس بعضی از دروس انجام داده‌اند، برنامه مذکور را اجرا می‌کنند. اعتقاد مدرسان به وجود شاخه‌های مختلف در برنامه این دوره گرچه از ابتدا ضعیف بود، ولی به نظر می‌رسد که اکنون چیزی از آن باقی نمانده باشد. چنانچه افرادی وجود شاخه‌های مختلف در برنامه این دوره را هنوز ضروری بدانند، ولی به خاطر به اجرا در نیامدن برنامه اکثر شاخه‌ها دلیلی برای پافشاری بر نظریات خود در دست ندارند.

برنامه دوره کارشناسی ارشد

برنامه این مقطع نسبت به برنامه سایر مقاطع از قدمت بیشتری برخوردار است. چون نخستین دوره‌ای که توسط استادان امریکایی برنامه «فولبرایت» در ایران پایه‌گذاری شد، دوره کارشناسی ارشد یا فوق‌لیسانس در دانشگاه تهران بود. بعد از دانشگاه تهران تعداد دیگری از دانشگاه‌های ایران دوره‌هایی در همین سطح، ولی با برنامه‌های درسی متفاوت به راه‌انداختند. با توجه به عملکرد نامناسب دوره‌های کارشناسی کتابداری در دانشگاه تهران و دانشگاه تبریز و هم‌چنین پیروی از نظام آموزش کتابداری امریکا که آغاز آموزش کتابداران حرفه‌ای از کارشناسی ارشد است، برنامه این دوره حامیان بیشتری نسبت به سایر دوره‌های آموزشی داشت. در واقع کمیته برنامه‌ریزی کتابداری شورای عالی برنامه‌ریزی هم دوره کارشناسی ارشد را شروع آموزش و تربیت کتابدار حرفه‌ای می‌دانست.

نظام برنامه‌ریزی آموزشی ایجاد گرایش در مقطع کارشناسی

اجتماعی هم برقرار شود.

در بخش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شیراز نیز برنامه‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد مورد تجدیدنظر اساسی قرار گرفته است. البته برنامه‌های مذکور سال گذشته مورد بررسی و تصویب قرار گرفته است. براساس قالب جدیدی که برای ارائه برنامه‌ها در معاونت آموزشی این دانشگاه طراحی شده است، برنامه‌ها برای طراحی در قالب جدید به بخش بازگردانده شده است. برنامه دوره کارشناسی با توجه به نیاز، و وظایف کارشناسان کتابداری در کتابخانه‌ها، وضعیت فناوری‌های اطلاعاتی و بکارگیری آن‌ها در کتابخانه و روند تغییری که کتابخانه‌ها با آن مواجهند و توصیه‌های یونسکو تدوین شده است. برنامه جدید دوره کارشناسی ارشد شامل ایجاد دو گرایش مدیریت اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌باشد. بدین ترتیب تلاش شده است که در کنار نمونه‌های قبلی که به انجام تغییرات جزئی در برنامه‌ها بسنده کرده‌اند، برنامه‌هایی ارائه شود که از نوگرایی کافی برخوردار باشند.

برنامه دوره کاردانی به جز تغییرات بسیار جزئی در تعداد واحدهای دروس عمومی و در نتیجه مجموع واحدها از سال ۱۳۶۲ که به دانشگاه‌ها ابلاغ شده است، تغییری نکرده است. گویا این دوره علی‌رغم اهمیت زیاد آن از دید و یاد جامعه کتابداری ایران رفته است. کسی و سازمانی حتی انجمن محترم کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران که با تأسیس آن انتظار می‌رفت تحولی در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران ایجاد کند، توجهی به برنامه این دوره نشان نمی‌دهد. گویا هدف این است که بگذارند این دوره در اثر فراموشی به نقطه پایان برسد. مدیران کتابخانه‌ها بخصوص آن‌ها که به تناسب سطح تحصیلات و نوع وظایف ارجاع شده می‌اندیشند و به آن بها می‌دهند و بدین ترتیب سعی در رفع یکی از مهم‌ترین مشکلات محیط‌کاری کتابخانه‌ها که همان عدم تمایز میان وظایفی که متخصصان و غیرمتخصصان انجام می‌دهند دارند به اهمیت

**مدرسانی که دانشی اندوخته‌اند
و صاحب اندیشه‌گشته‌اند خود
را به چهار دیواری گروه و
دانشگاه محدود نمی‌کنند و به
هر جا که روزنه‌ای بر روی آن‌ها
باز شود، سرک می‌کشند**

علوم پزشکی ایران و دانشگاه تهران اقدام به تأسیس این دوره نمودند. دانشگاه شهید چمران اهواز نیز در روزهای آینده اقدام به برگزاری آزمون ورودی این دوره خواهد نمود. البته دانشگاه مذکور در سال ۱۳۸۲ نیز آزمون ورودی برگزار کرد، ولی به پذیرش دانشجوی منجر نشد. میزان پذیرش دانشجو در این دوره‌ها محدود است و در هیچ کدام از دانشگاه‌ها در هر آزمون بیش از پنج دانشجو پذیرفته نشده است.

دانشجویانی که در این دوره‌ها پذیرفته می‌شوند به جز از نظر سن و تا حدودی تجربه تفاوت چندانی با دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد ندارند. شرایط پذیرش دانشجو در این دوره شامل داشتن سه سال سابقه کار و موفقیت در مصاحبه که عموماً به گونه‌ای اجرایی می‌شود که بر تجربه و محفوظات داوطلبان تأکید دارد تا توانایی علمی برای تحصیل در دوره دکتری. نتیجه فرایند مذکور ناکام ماندن تعداد زیادی از داوطلبان مستعد است. علاوه بر این تخصیص بخشی از ظرفیت پذیرش دانشجو به سهمیه‌ها شانس چندانی برای پذیرش آزاد دانشجو باقی نمی‌ماند. چنانچه سوالات و مصاحبه‌ها و پاسخ‌ها ثبت و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد به بی‌برنامگی و عدم دقت در چنین مصاحبه‌هایی پی برده خواهد شد. کمتر داوطلبی است که از نوع مصاحبه و سوالاتی که از او می‌شود راضی باشد. علی‌رغم مشکلات مذکور هیچ‌کدام از گروه‌های آموزشی تمایل به تجدیدنظر در شرایط پذیرش دانشجو و بخصوص بالا بردن کیفیت مصاحبه‌ها ندارند.

عدم برنامه‌ریزی مناسب و هم‌چنین عدم توانایی در ارائه دروس موجب گشته است که تحصیل در دوره دکتری نسبتاً طولانی شود. در حالی که انتظار می‌رود دانشجویان این دوره بر علائق پژوهشی خود آگاهی کافی داشته باشند، ولی انتخاب موضوع و تهیه طرح پایان‌نامه به سادگی انجام نمی‌شود. برنامه آموزشی این دوره بسیار پراکنده و فاقد تمرکز بر موضوعی خاص می‌باشد. در

ارشدرا اجازه می‌داد. لذا برنامه این دوره صاحب چهار گرایش گردید که هرکدام نماینده یک گروه از کتابخانه‌ها می‌باشد. از ابتدا بوجود آوردن گرایش‌های مختلف بر مبنای نیازسنجی نبود. برنامه‌ریزان بر این باور بودند که برنامه‌های آموزشی قبل از تأسیس دوره‌ها نوشته شود و چنانچه دانشگاهی تصمیم به راه‌اندازی دوره‌ای داشته باشد، معطل برنامه نماند. گرچه از چهار گرایش طراحی شده برای این دوره که عبارت‌اند از: کتابخانه‌های دانشگاهی، کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های آموزشگاهی و کتابخانه‌های اختصاصی یا اطلاع‌رسانی تصور نمی‌رفت که دو گرایش کتابخانه‌های آموزشگاهی و عمومی مورد توجه دانشگاه‌ها قرار گیرد، ولی احتمال می‌رفت که گرایش کتابخانه‌های دانشگاهی از سوی اکثر دانشگاه‌هایی که امکان تأسیس دوره کارشناسی ارشد را داشتند، مورد اقبال قرار گیرد که چنین نشد. هیچ‌کدام از گروه‌های آموزشی مبادرت به پذیرش دانشجو در این گرایش نکردند.

در مقابل گروه‌های کتابداری به خاطر این که جبران مافات نمایند و از قافله فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی بیش از این عقب نمانند، بدون اینکه امکانات لازم شامل مدرس و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری را فراهم آورده باشند، اقدام به پذیرش دانشجو در گرایش اطلاع‌رسانی نمودند. شگفتا که بعد از گذشت نزدیک به دو دهه از تدوین این برنامه و ابلاغ آن به دانشگاه‌ها نه آن‌ها صاحب تجهیزات لازم شده‌اند و نه استادان متخصصی را در زمینه‌های مورد نیاز برنامه به استخدام درآورده‌اند. همان‌گونه که شرح آن رفت با توفیق اختیارات برنامه‌ریزی آموزشی به دانشگاه‌ها انتظار می‌رود که گروه‌های آموزش کتابداری اقدام به بازنگری برنامه این دوره نمایند. اما تاکنون هیچ‌کدام از دانشگاه‌ها اقدام به چنین کاری نکرده‌اند. تغییرات در این دوره احتمالاً جزئی است و انتظار تغییرات چشمگیر نخواهد بود. چون گروه‌های آموزشی امکانات کافی را که مهم‌ترین آن‌ها مدرس واجد شرایط برای تدریس در این دوره‌ها باشد به تعداد کافی در اختیار ندارند.

برنامه دوره دکتری

سیاست‌های تشویقی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری که در آن زمان وزارت فرهنگ و آموزش عالی نامیده می‌شد، تعداد معدودی از گروه‌های آموزشی کتابداری مانند دانشگاه شیراز و فردوسی مشهد را بر آن داشت که جهت گشایش این دوره تلاش نمایند که در نهایت موفق به راه‌اندازی آن شدند. البته مانند موارد دیگر دانشگاه آزاد اسلامی این بار هم در گشایش دوره دکتری کتابداری علی‌رغم امکانات کافی پیش قدم بود. بعد از دانشگاه‌های مذکور دانشگاه

باشند. وجود تعداد زیادی گروه آموزشی با دوره‌هایی در سطوح کاردانی و کارشناسی، بازار خوبی برای جذب این گروه از فارغ‌التحصیلان بوجود آورده است. افزایش حقوق اعضای هیأت علمی و تفاوت زیاد آن با حقوق کتابداران موجب گشته است که کارشناسان ارشد حتی آن‌ها که چند روزی بیشتر از فراغت از تحصیلات‌شان نگذشته است به جز استاد دانشگاه شدن سودای دیگری درس‌نداشته باشند. برای تعدادی از این قبیل افراد کار کردن در کتابخانه بخصوص اموری که کتابداری سنتی‌اش می‌نامند، موجب شرمساری است. افراد مذکور چیزی بیشتر از آن چه در کلاس‌ها به آن‌ها آموخته شده یا در جزوه اساتید خوانده‌اند نمی‌دانند. آن‌ها حتی فرصت آن را نیافته‌اند که آموخته‌های خود را به محک آزمایش بگذارند. این گروه حتی زمانی که به استخدام گروه‌های آموزشی درمی‌آیند در حالی که صاحب دانسته‌های بسیار ناچیزی در مورد فعالیت‌های کتابخانه‌ها می‌باشند کمتر راغب به پا گذاشتن در محیط کتابخانه‌ها هستند.

این قبیل اعضای هیأت علمی نه اهل مطالعه‌اند و نه اهل تحقیق، به طوری که حتی در کسب امتیازات معمولی با مشکل مواجه می‌شوند. دانتون بیان می‌دارد که آموزش کتابداری در دنیای معاصر نیاز به اندیشمندی دارد که بتوانند دانشجویان را در دوره‌های عالی هدایت نمایند. کتابخانه‌ها با مشکلات و مسائلی روبرو هستند و می‌شوند که حل آن‌ها نیازمند تحقیق است. اما متأسفانه کتابداران نمی‌دانند آن‌را چگونه انجام دهند.^{۱۳} با وجود این آن‌ها آمادگی تدریس هر درسی را دارند چه آن‌هایی که شماره ۱۰۰ دارند و چه آن‌هایی که شماره ۴۰۰. آن‌ها از هر موضوعی چیزی

نتیجه به دانشجویان برای انتخاب موضوع پایان‌نامه کمک چندانی از این ناحیه نمی‌شود. چنانچه از دانشجویان دوره دکتری انتظار برود که پس از فارغ‌التحصیلی به تدریس بپردازند دروسی که در دوره دکتری گذرانده‌اند کمک چندانی به آن‌ها نمی‌کند. عوامل مذکور موجب شده است که هیچ کدام از دوره‌های دکتری در دانشگاه‌های دولتی تاکنون فارغ‌التحصیلی نداشته باشند.

مدرسان

باتوجه به آنچه در بخش‌های مختلف فوق گفته شد، خوانندگان احتمالاً چنین برداشت نخواهند کرد که گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از جهت داشتن مدرسان واجد شرایط بدون مشکل باشند. امروزه اکثر گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی بخصوص گروه‌های قدیمی‌تر مانند دانشگاه تهران و دانشگاه شیراز از نظر داشتن مدرسان واجد شرایط به تعداد کافی در مضیقه هستند. گروه‌های دیگر نیز که امروزه تا حدی آسوده خیالند، بزودی این مشکل را چون گذشته احساس خواهند کرد. اکثر اعضای هیأت علمی گروه‌ها در انتظار بازنشستگی و رها کردن دانشگاه هستند. آگهی‌های مختلف که از جانب معاونت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها برای استخدام اعضای هیأت علمی با مدرک دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی در جراید چاپ می‌شود تاکنون ره به جایی نبرده است و کسی با چنین شرایطی حتی از دانشگاه‌های خارجی درجه چندم هم تقاضایی ارسال نکرده است.

شرایط مذکور موجب گشته است که اکثر داوطلبان استخدام در گروه‌های آموزشی فارغ‌التحصیلان دوره‌های کارشناسی ارشد

است. علی‌رغم مشکلات موجود در پذیرش دانشجو در سال‌های اخیر دانشجویانی جذب گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی شده‌اند که از نظر استعداد و توانایی پیشرفت قابل مقایسه با سایر پذیرفته‌شدگان در رشته‌های علمی دیگر هستند.

پانوشته‌ها:

* Email: zhayati@rose.shirazu.ac.ir

۱. ابرامی، هوشنگ. نقطه‌آغاز: گره‌کورا آموزش دانش‌شناسی، نامه انجمن کتابداران ایران، ۸ (۴، ۱۳۵۴): ۵۴۴.
۲. حریری، مهرانگیز. «آموزش کتابداری در ایران»، پیام کتابخانه ۳ (۴، ۱۳۷۲): ۲۲.
۳. حری، عباس. «آموزش کتابداری در ایران»، پیام کتابخانه، ۳ (۴، ۱۳۷۲): ۲۰-۲۱.
۴. انصاری، نوش‌آفرین. «آموزش کتابداری در ایران»، پیام کتابخانه ۳ (۴، ۱۳۷۲): ۱۳.
۵. بیگدلی، زاهد و آبام، زویا. «عوامل مؤثر در انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روان‌شناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز»، کتابداری و اطلاع‌رسانی ۶ (۲). تابستان (۸۲): ۴۷-۶۶.
6. Genoni, Paul and Greeve, Neil. "School-leaver attitudes towards careers in librarianship", *The Australian Library Journal* (August 1997): 301.
۷. حیاتی، زهیر. «مسائل آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها»، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، جلد دوم (ش اول، بهار ۱۳۷۸): ۱۰.
۸. حیاتی، زهیر. «مسائل آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها»، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۱، ۱۷۸): ۸.
۹. بنی‌اقبال، ناهید. «آموزش کتابداری در ایران»، پیام کتابخانه، ۳ (۴): ۱۷.
۱۰. حریری، مهرانگیز. «آموزش کتابداری در ایران»، پیام کتابخانه، ۳ (۴): ۲۳.
۱۱. حیاتی، زهیر. «آموزش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در گذشته، حال، آینده»، فصلنامه کتاب، پانزدهم (۱، ۱۳۸۳): ۳۲-۳۳.
۱۲. حیاتی، زهیر. «مسائل آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌ها»، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲ (۱، ۱۳۷۸): ۱۷.
۱۳. همان، ۱۸.

می‌دانند و تخصص برایشان بی‌معنی است. همان‌طور که برای استادان سابق آنان نیز بی‌معنی بوده است.

مدرسانی که دانشی اندوخته‌اند و صاحب‌اندیشه گشته‌اند خود را به چهار دیواری گروه و دانشگاه محدود نمی‌کنند و به هر جا که روزنه‌ای بر روی آن‌ها باز شود، سرک می‌کشند. چنان‌چه باز هم نشود راه نفوذ در آن‌ها را آموخته‌اند. آنان می‌دانند کار دنیا بریده و بستان می‌گذرد. به هر جا که بروی اعم از دانشگاه‌های دیگر، وزارتخانه‌ها، کمیته‌ها، انجمن‌ها و مجلات حضور دارند. آن قدر پرمشغله‌اند که فرصت خواندن نوشته‌های دانشجویان را ندارند یا اگر می‌خوانند آن قدر سرسری و بی‌حوصله می‌خوانند که لغزش‌های بدیهی را از نظر می‌اندازند. ریوارد بیان می‌دارد که مدرسان کتابداری تلاش می‌نمایند که در کتابخانه‌ها و انجمن‌های علمی مناصبی را تصاحب نمایند و بدین طریق بر احترام حرفه‌ای و اجتماعی خود بیافزایند. غافل از آن که احراز چنین مناصب اداری بر پیکر نجیف دانشکده‌های کتابداری ضربه می‌زند و موجب تنزل کیفیت برنامه‌های آموزشی می‌شود.^{۱۳}

نتیجه‌گیری

آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران علی‌رغم موفقیت‌هایی که در زمینه گشایش مقاطع مختلف تحصیلی از دوره کاردانی تا دوره دکتری داشته است و هم‌چنین گسترش جغرافیایی آن هنوز با مسائل و مشکلاتی مواجه می‌باشد. هنوز بر نقطه‌آغاز این آموزش توافق کلی وجود ندارد. آموزش کاردانی جدی گرفته نشده است و به ضرورت وجودی این دوره علی‌رغم اهمیت آن بی‌توجهی می‌شود. گروه‌های آموزشی بسیار کوچک و با حداقل امکانات در سراسر ایران تأسیس شده است. کیفیت آموزش و پژوهش در گروه‌های مذکور مطلوب نیست. برنامه‌های آموزشی علی‌رغم تلاش زیادی که برای تدوین آن‌ها صورت گرفته است به صورت ناقص اجرا می‌شود. علی‌رغم نیاز به بازنگری اساسی در برنامه‌ها این کار به صورت پراکنده و در مقیاس کوچک انجام می‌شود. بازنگری‌ها بدون توجه به نیازها و توانایی‌های مورد لزوم شکل می‌گیرد. با وجود این که بعضی از گروه‌های آموزشی موفق شده‌اند که اساتید واجد شرایطی را در گروه‌های خود جذب نمایند، ولی هنوز یکی از مشکلات مهم این رشته فقدان مدرسان واجد شرایط به تعداد کافی و در همه گروه‌های آموزشی می‌باشد. مسائل و مشکلات مذکور مانع از آن نشده است که آموزش کتابداری در ایران از رشد بازماند. تلاش گروهی از مدرسان برای وارد کردن مباحث جدید اطلاع‌رسانی در برنامه‌های آموزشی و آشنا نمودن دانشجویان با آن‌ها قابل تقدیر